

Alaycı Teoriler Aktivist Akademisyenler Nasıl Her Şeyi Irkla, Toplumsal Cinsiyetle ve Kimlikle İlişkilendirir ve Bu Niçin H herkese Zarar Verir?

Değerlendiren: Gonca DEDEMOĞLU*

Helen PLUCKROSE & Kames LİNDASAY, 2022, *Alaycı Teoriler- Aktivist Akademisyenler Nasıl Her Şeyi Irkla, Toplumsal Cinsiyetle ve Kimlikle İlişkilendirir ve Bu Niçin H herkese Zarar Verir?* Çev: İ. Çapcıoğlu, B. Metin ve R. Çınar, Episteme Yayınları, 1. Baskı, 341 Sayfa, Ankara-ISBN: 978-605-7491-29-9.

Pluckrose ve Lindsay, 2017 ve 2018 yıllarında kimlik teorileri çalışmaları ve eleştirel kültür alanlarındaki akademik yayınlara dayalı olarak 20 makale yazıp P. Boghossian takma ismiyle çeşitli dergilere gönderirler. Zayıf bir metodolojiye dayandığı için sorgulamaya çok açık olduğunu ifade ettikleri makalelerini, bilgi-güç-söylem ilişkisi yanında diğer post-modern kavramlara dayandırır. Böylece Sosyal Adalet yahut Eleştirel Sosyal Adalet şemsiyesi altında toplanan, belirli alanlardaki çalışmaların niteliğine dikkat çekmek ve yine belirli disiplinlerde akademik süreçlerin nasıl işlediği ve kriterlerin nasıl belirlendiği hakkında ilk elden bilgi edinmeyi amaçlarlar. Kesişimsel feminizm, eleştirel ırk teorisi, queer teori, postkolonyal teori ve şişmanlık çalışmaları alanlarıyla ilgili makalelerden 7'si kabul alır ve 4'ü yayımlanır. Yazarlar durumu açıkladıklarında dergilerin editörleri makaleleri geri çeker-

* Arş. Gör., Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, gonca.dedemoglu@gop.edu.tr, ORCID: 0000-0001-9265-0155

ler. Ancak bu makalelerden “Who Are They to Judge? Overcoming Anthropometry and a Framework for Fat Bodybuilding” başlıklı olanın yeniden yayımlanması gerektiğini savunan bir başka akademik makale yayımlanır (Cole, 2021) ve yazarın görüşünden bağımsız olarak sunulan argümanın önemli olduğu ifade edilerek bir akademik tartışma gündeme gelir. Bu bilgiler, Pluckrose ve Lindsay’ın söz konusu tartışmaya dâhil oldukları “Understanding the “Grievance Studies Affair” Papers and Why They Should Be Reinstated: A Response to Geoff Cole” (2021) isimli makaleye dayanmaktadır. Burada yazarlar, Eleştirel Sosyal Adalet çalışmaları hakkında doğrudan bir eleştiri ortaya koymanın şiddetli bir tepkiyle karşılandığı gerekçesiyle ironik bir yol izlediklerini ifade ederler. Kurmaca makalelerinin feminist sosyal hizmet ya da feminist coğrafya türünden dergilerden kabul alıp diğer sosyoloji dergileri tarafından reddedildiğini yazan yazarlar, bu alanlardaki egemen Ortodoks anlayışa karşıt olan makalelerin reddedildiği yahut Ortodoks fikirlere uygun hale getirilmesi için revizyon süreci başlatıldığını yazarlar ve bunu hakem yorumlarını kamuya açarak delillendirirler (s. 1917-1924).

Pluckrose ve Lindsay’nın Alaycı Teoriler isimli çalışmaları da Sosyal Adalet üst başlığı altında toplanan farklı alanlara dair bu tartışmanın bir tezahürüdür. Yayımlandıktan iki yıl sonra Türkçeye tercüme edilen kitapta yazarlar bu alanlardaki çalışmaların, somut gerçekler de dâhil olmak üzere her şeyi sadece bir görüşten ibaret görerek mevcut toplumsal yapılara dair etkili ve kalıcı değişiklikler oluşturma ortak amacı etrafında şekillendiklerini göstermeye çalışmaktadırlar. Bu amacın Sosyal Adalet adı altında şekillendirilmesini ise “küstahça” (presumptuously) bir tutum olarak değerlendirirler.

Esasen adaletin toplumsal görünümü ve insandan ne talep ettiğine dair tartışmaların ilk örneği felsefidir ve Platon’un Devlet’ine kadar uzanmaktadır. Devlet’te herkese kendi hakkını vermek şeklinde formüle edilen adaletin, bireyler arası bir ilişkiyle mi toplumsal kurumlarla mı ilgili olduğu ve hakların nasıl belirleneceği ile adaletin kimin işine yarayacağı gibi tartışmalar ise günümüze değin bir sonuçta ulaşmış değildir. Bununla beraber olumlu çağrışımları nedeniyle büyüleyici bir kavram olduğuna itiraz edilmeyecektir. Eşitlik ve özgürlük kavramları da tıpkı adalet gibi olumlu çağrışımları olan ve sloganlaştırılmaya elverişli sözcüklerdir ve Fransız Devrimi’nden bu

yana, tartışmalı da olsa, bir toplumsal ideal olması bakımından, çoğunlukla retoriksel güç sağlayıcı kavramlar olmuşlardır. Dworkin (2002: 2), bu kavramları öven ya da küçümseyenlerin neyi övdükleri yahut küçümsedikleri hakkında ortak bir kanaate sahip olmadıklarını söyler. Günümüzde ise eşitsizlikler söz konusu olduğunda belli toplumsal grupların öne çıkarıldığına şahit oluruz. Cinsiyetlerine yahut ırk ve etnik kökenlerine göre veya toplumun geri kalanıyla aralarında eşitsizliğe neden olan farklılıkları sebebiyle çeşitli grupların homojen bir biçimde ayrımcılığa maruz kaldıkları hakkında tartışmalar sürüp gitmektedir.

Alaycı Teoriler, bu tartışma alanlarının güncel formlarını incelemektedir. Kitapta eleştirel yaklaşımın, toplumsal her kavramda ve kategoride baskın ideoloji ve güç yapılarını deşifre etme çabasının baskıcı bir ideolojiye dönüşme dinamikleri anlatılmaktadır. Yazarlara göre bu tür bir yaklaşımın kökeninde post-modern düşünce vardır. Bu bağlamda yazarlar, kitapta beş temel alan üzerinden 1980'lerden itibaren aktivist hareketler olarak yayılmış olan post-modernizmin dönüşüm süreçlerini tartışmaktadırlar. Yazarlar, bu alanlardaki çalışmaların 2010 yılı ve sonrasında post-modern radikal şüpheyle değil, mutlak gerçeklik anlayışıyla şekillendiğini ifade etmektedirler. Bu inşa edilen gerçekliğin ise, toplumsal yapıların görünmez kıldığı kabul edilen ve sadece Sosyal Adalet hareketi savunucularının farkında oldukları doktrinlere dayandırıldığını öne sürmektedirler. Dolayısıyla bu hareketler söz konusu doktrinlere göre toplumu yeniden şekillendirmeyi amaçlamaktadırlar. Yazarlara göre bu Sosyal Adalet kavrayışı, esas itibarıyla bir inanç sistemi gibi öğretilerini dayatmaktadır ve toplumun sosyal adalete ulaşmasının önündeki en büyük engeli oluşturmaktadır. Bu bağlamda Alaycı Teoriler, eşitlik ve özgürlük odağında düğümlenen toplumsal cinsiyet, kimlik politikaları, post-kolonyalizm, eleştirel ırk teorisi, feminizm ve queer teori, küresel ve çevresel adalet, popülizm, otoriterleşme konularına odaklanmaktadır. Yazarlar, bu konular etrafında yoğunlaşan ve gün geçtikçe daha yıkıcı güç mücadelelerine evrilen hareketlerin, aktivist akademisyenlerce teoriler haline getirildiğini ve kavramsal ayrımlara dayanan yeni bir hakikat anlayışını inşa etme amacında olduğunu iddia etmektedirler.

Eserin ilk iki bölümünde post-modernizmin teorik ve pratik olarak incelenmektedir. Ardından postkolonyal, queer, eleştirel ırk, femi-

nizm ve toplumsal cinsiyet teorileri ile engellilik ve şişmanlık çalışmaları müstakil bölümlerde tartışılmaktadır. Son üç bölümde ise Sosyal Adalet bilimi ve düşüncesi, toplumsal alana yansıması ve bu ideolojik yaklaşıma karşı öneriler yer almaktadır. Kitapta öneri olarak ortaya konulan liberal düşünce yahut liberal bilim yaklaşımında eleştirilmesi gereken hususlar olmakla birlikte, yazarların yaklaşımını güçlü kılan yönün, kendi önerilerine dair eksiklikleri yahut uygulama alanlarında aksayan yönlerin farkında olmaları ve bunu dile getirmeleri olduğu söylenebilir. Bu, kitapta ele alınan konulara dair soruna kilitlenmek yahut o konular etrafında öğrenilmiş kısıtlayıcı sınırlara hapsolmanın aksine, isabetli bir analiz yapabilmek için söz konusu hususlarda yeniden düşünmeye dair bir çağrı niteliğindedir.

Alaycı Teoriler, gerçekliğin ne olduğuna dair tartışmaların her geçen gün daha da arttığı çağımızda, toplumsal olaylar hakkında algı manipülatörlerinin söylem ağlarını deşifre edebilecek bir bakış açısı vermesi nedeniyle önemli bir eserdir. Ayrıca yazarların da açıkça ifade ettikleri üzere Teori olarak sunulan bu yaklaşımları akademik bilgiyle ilgilenmeyenlerin de anlayabilmeleri için yazılmış olması da önemini artırmaktadır. Çünkü eserde dikkat çekilen alanların önde gelen isimleri (aktivist akademisyenler), gerçekte var olanın ne olduğundan bağımsız olarak, “tanım gereği” var kabul edilenler üzerinden tartışmalarını sürdürmektedir. Dolayısıyla bu aktivist akademisyenler, işaret ettikleri mevcut “eşitsizlikler” yahut “ayrımcılıklar” üzerinden nasıl bir iyileştirme yapılabileceğiyle ilgilenmemekte, agresif bir tepkiselliklerle tarafgirlikleri derinleştiren muhafazakâr bir yöntem tercih etmektedirler. Bu tercihlerinde kullandıkları dil ise gündelik yaşam akışını ideolojilerle çevrili bir algıya indiriyor görünmektedir.

Alaycı Teoriler, post-modernizmin kökenlerini inceleyerek başlar ve 1960’lardan bu yana nasıl evrilerek katı ideolojik bir nitelik kazandığını anlatır. Bu sürecin Sosyal Adalet adı altındaki çağdaş hareketleri şekillendirdiğini düşünen yazarlar bu hareketlerin de dogmatik ideolojiler haline geldiklerini iddia etmektedir. Böylece post-modernizmin özellikle sol kanadının eğilimlerini özgürlük ve liberalizm anlayışları için bir tehdit olarak nitelendirirler. Yazarlar teori ile Teori’yi ve sosyal adalet ile Sosyal Adalet’i, ikincilerin ideolojik nitelikli olduğunu ifade edebilmek için ayırdıklarını söylerler. Büyük harfle kullanım ile 1980’ler ve 90’lardan itibaren yeniden ele alınan eleştirel yaklaşımın

uzantısı olan Sosyal Adalet aktivistlerinin, “duyarlı uyanıklar” olarak adil bir toplum idealine sadece kendilerinin sahip çıktığı inancına (Sosyal Adalet Bilimi) dikkat çekmek istemektedirler. Aynı zamanda post-modernizmin radikal şüpheci tavrından kopma süreci sonunda, bir üst anlatı olarak ortaya koyduğu sosyal felsefe yaklaşımını (Teori) da bu şekilde ayırt etmektedirler (s. 6-9). Kitapta bu yaklaşımın bilimsel ve entelektüel alanların yanı sıra gündelik hayatı da etkileyen bir akım olduğu savunulmaktadır. Nesnel gerçeği reddeden ve meta anlatılara şiddetle karşı çıkan post-modernizm, her şeyin temelinin dil, güç ilişkileri ve toplumsal yapılara dayandığını iddia ederken; söz konusu Sosyal Adalet anlayışları da her türlü toplumsallık içinde güç dinamikleri ve kimlik politikalarının olduğunu öne süren bir dünya görüşü ortaya koymaktadır. Yazarlara göre, sol düşünce, liberalizme mesafe koyarak totaliter ve baskıcı yöntemlere dayalı bir şekilde sosyal adaleti sağlamaya yöneldiğinden bu sonuç kaçınılmaz olmuştur. O nedenle kitapta, bu hareketleri eleştirel bir analize tabi tutarak liberal değerlere dayanan ve bilimsel yöntemlerle ilerleyen bir sosyal adalet savunmasının imkânını göstermek amaçlanmaktadır.

Kitabın birinci bölümünde 1960’lardan itibaren post-modernizmin doğuşu ve günümüze değin gelişimi ele alınarak felsefi düşüncede, toplumsal ve kültürel bağlamlarda neden olduğu derin değişim analiz edilir. Kökleri Fransız teorisyenlerden Foucault, Derrida ve Lyotard’ın öncülüğüne dayanan bu düşünce akımı, temelde modern düşüncenin dayandığı unsurları reddetme üzerine kuruludur. Bu akım, objektif bilginin imkânını sorunsallaştırmak yanında her türlü bilginin toplumsal inşa olarak kültürel sınırlarla çevrili olduğunu savunur. Yine ilerlemeci ve evrenselci söylemleri reddeden post-modernistler meta anlatıları da şüpheyle karşılarlar. Bu ise bilgi ve hakikatin daima güç/iktidar ilişkileriyle şekillendiğini savunmayı beraberinde getirir. Onlara göre, bilgi her zaman yereldir ve bilginin üretilmesinde dilin büyük bir rolü vardır. Dil’in sınırları ise güç ilişkileri ile belirlenmektedir. Aynı zamanda birey de toplumsal olarak inşa edilen kültürel yapılarla sınırlı olarak şekillendiği için evrensel hakikat gibi birey de reddedilir. Böylece toplum, sosyal, ırksal ve cinsel kimlik gruplarının bilgi üretimi ve deneyimleri üzerinden değerlendirilir. Post-modernizme göre her türlü bilgi de bütünüyle bir güç sistemiyle özdeşdir. Dolayısıyla post-modernizmin felsefi temeli, Foucault’un iktidarın aracı olarak bilgi anlayışı, Derridacı yapı-sökümün dilin belir-

sizliği ve anlamın sürekli ertelendiği kabulüne dayalı metin’de tutsak bir hayat iddiasına dayanmaktadır.

1990’larda post-modernizmin bu kabulleri tartışmaya açılmış olsa da yazarlara göre esasen bu düşünce akımı yeni formlara evrilmiş ve çağdaş dünyadaki sosyal adalet hareketlerini de şekillendirmiştir. Yazarlar, post-modernizmin bu hareketlere nasıl etki ettiğini ise kitap boyunca atıfta bulunarak örneklendirdikleri iki ilke ve dört tema üzerinden takip etmektedirler. Bunlar, post-modern düşünürlerin eleştirilerini yönelttikleri hususlarda ortak dayanaklarına işaret etmektedir. Bunlardan ilki *pos-tmodern bilgi ilkesidir* ve objektif bilgi ve hakikate ulaşamayacağına dair radikal bir şüpheciliği anlatmaktadır. Her toplumun kendi gerçeklik anlayışı vardır ve kültürel sınırları içinde bir doğruya dayandığından ölçülemezdir. Toplumsal ve dilsel bir yapı olarak bilgi anlayışı, kültürel yapı ve güç ilişkilerinin bilgiyi şekillendiren yegâne unsurlar olduğu inancına dayanmaktadır. İkincisi *post-modern politik ilkedir*. Bu ilke, güç ve hiyerarşi sistemleri tarafından şekillenen bir toplum tahayyül eder ve bunun da bilgi sistemleri üzerinde baskın bir rol oynadığını kabul eder. Dolayısıyla toplumsal yapılar bütünüyle güç ilişkilerini sürdürerek güç sahiplerini avantajlı kılmak üzerine inşa edilmiştir. Bilginin nasıl üretileceği ve hangi bilgiye değer atfedileceği ayrıca bilgiye kimin erişimi olabileceği de bu hiyerarşi yapıları içinde anlam kazanmaktadır.

Post-modernizmin dört teması ise şu şekilde belirtilmiştir: (i) Her türlü kategorinin, toplumsal ve kültürel bağlamlarda inşa edilmesinden dolayı temelden sorgulanması ve esnetilmesi anlamına gelen *sınırların belirsizleşmesi*, (ii) gerçekliği oluşturan, toplumsal ilişkileri belirleyen, tarafsız olmadığı için her zaman güç yapılarını pekiştiren, bilgiyi şekillendiren *dilin gücü*, (iii) kültürlerin karşılaştırılamazlığına dayanan ve bilgi sistemleri, gerçeklik anlayışları, değer yargılarının tamamen kendi bağlamları içinde anlamlı oldukları ve üstünlük yahut doğruluk kıyaslamasının mümkün olmadığını savunan *kültürel görecelik*, (iv) kimlik grupları yahut kolektif kimlikleri öne çıkararak toplumsal konumları ve grup içi ortak deneyimleri olumlayan *bireyin ve evrenselin kaybı*.

Esasen sınırların belirsizliği ile kültürel görecelik temaları, dilin belirleyiciliği ile grup ortak deneyiminin önemli görülmesi arasındaki tutarsızlıklar aşîkârdır. Ancak kitapta örnekler üzerinden de görülebil-

diği gibi post-modernizm, başlangıcı itibariyle tutarsızlığı ve çelişkiyi erdem gördüğü için, dönüştüğü hali ile de kendisini mutlak hakikat kabul ettiği için, yani hiçbir durumda, kendisine yöneltilen eleştirilerin muhatabı olmamaktadır. Dolayısıyla her iki tutumla da post-modernist düşünce, kendisini erişilmez bir yerde konumlandırmakta ve nihayetinde 21. yüzyılda bir dogmatizme dönüşerek sıfır toplamı bir güç mücadelesini benimsemiş görünmektedir.

Kitabın ikinci bölümü, post-modernizmin uygulamalı dönüşümüne genel bir giriş niteliğindedir. Sol eğilimli akademisyenler arasında popüler hale gelen post-modernizmin düşünürleri, toplumda var olan bilgi ve gerçeklik anlayışlarını geçersiz hatta saçma olarak nitelendirmek için çalışırlar. Ancak sadece eleştirmek ve yapıları çözmek, geriye dönüp eleştirenleri de tüketmeye başlar ve kendi eliyle post-modernizm, kendi etkinliğini azaltarak yetersizliğini gösterir. 1980'lere kadar yapı-sökümün bu soyut görünümü yerini eylemselliğe bıraktığında ise artık yeni post-modern düşünürler, aynı zamanda aktivist rolünü de üstlenerek Sosyal Adalet amacıyla post-modernizmin bazı temel ilkelerini kullanmaya başlar. Böylece Post-modernizm, yıkıcı eleştirinin dışında kendisine ulaşılabilecek bir toplumsal hedef belirleyerek mutlak şüpheden uzaklaşır. Bu yeni post-modern anlayış ise öncelikle ırk, cinsiyet ve cinsellik temalı kimlik temeline dayalı teorilerde kendini gösterir. Bu yaklaşımı benimseyen teoriler, sosyal adaletsizliğin nasıl yapılandırıldığını açıklamak için, yine bilgi-güç ilişkisini eleştirerek ancak daha pratik, eyleme dayanan bir sosyal değişim anlayışını benimserler. Uygulamalı post-modernizm de aktivizm ve akademinin ortaklığı ile medyaya ve daha geniş halk kesimlerine sirayet eder. Artık -izm eleştiri aracı değil, mevcut toplumu yeniden ve tam tersi bir biçimde inşa etmenin ideolojik çerçevesini temsil eder. Bu ideolojik yaklaşım, toplumsal yapıları, kimlikleri ve sosyal adaleti yeniden ve *kendi kabullerine göre* tanımlamak için çeşitli araçlar ortaya koyar.

Uygulamalı post-modernizm, kimlik politikaları üzerinde derin bir etki oluşturmuş ve baskı unsurları sosyal adaletsizlik için merkezi bir konumda görülmüştür. Kimlik temelli yaklaşım, ayrıca kesişimsel analizle (intersectionality) ele alınmaktadır. Bu kavram, bireyin toplum içinde baskıya maruz kalabileceği birden çok kimlik kategorisine dâhil olmasıyla baskının, kesişimsel olarak analiz edilmesini gerekli görmeyi ifade etmektedir. Baskı sistemlerini sürdüren bir araç olarak dildeki

hiyerarşik yapıların deşifresi burada da yer almaktadır. Kısacası uygulamalı post-modernizm, mevcut toplumsal yapılara karşı yıkıcı eleştirel tavrın ötesinde yeni bir toplumsal yapı inşa etme amacıyla hareket etmektedir. Ve bunun için de sosyal değişimi hedefleyen aktivist bir karaktere bürünmüştür.

Kitabın üçüncü bölümünde, doğası itibariyle postkolonyal teorisinin, post-modern politik ilkeyi öne çıkardığı ifade edilerek teorisinin amacı, temel ilkeleri ve etkileri analiz edilmektedir. Postkolonyal teori post-modernizmin etkisini sömürgecilikle sınırlandırdığından, temelde sömürgeciliğin dil marifetiyle meşrulaştırılmasını ve sürdürülmesini tartışmıştır. Anahtar fikir, Batı'nın kendisini bir karşıt olarak ortaya koyabileceği ve söylemler aracılığıyla nasıl bir Doğu inşa ettiğidir. Buna göre Doğu, Batı'nın kendisini idealize edebileceği bir "öteki" olarak konumlandırılmıştır. Politik yönü yanında kültürel ve dilsel bağlamlarda da sömürgecilik eleştirisini amaçlayan Postkolonyal teori, Fanon, Said, Spivak ve Bhabha gibi düşünürlerin yaklaşımlarına atıfla ele alınmaktadır. Bu düşünürler, post-modernizmin temel yöntemi olarak tutumlar, önyargılar ve söylemlere odaklanmaktadırlar. Fanon, sömürgeciliği psikanalitikten beslenerek analiz etmekte, sömürgeciliğe karşı eleştirileri ise Lenin'in kapitalizm karşısındaki tenkitlerine dayanmaktadır. Said, Batı'nın Doğuyu ötekileştirip ezoterik ve barbar bir Doğu mefhumu inşa ederek kendisini meşrulaştırdığını anlatmaktadır. Bu ise aynı zamanda güç yapılarının bilgi üretimine etkisini göstermektedir. Bilgi üretiminde dilin rolüne dikkat çeken ve kimlik kırılmalarının nedeni olarak sömürgeciliği gösteren diğer teorisyen ise Bhabha'dır. Ona göre sömürgeciliği sürekli eleştirmek gerekmekte ve bunun için de kimliklerin yeniden inşası ve çok anlamlılıkta rolü olan dil yapılarının yeniden üretiminin sürekli olması gerekmektedir. Spivak ise postkolonyal kimliklerin dilsel inşasını "stratejik özcülük" kavramı ile ifade etmektedir. Bu bağlamda alt grupların konuşma hakkından mahrum bırakılma süreçlerini tartışmış ve sömürgeleştirilmiş halkların insanların, Batı'nın dil baskısı nedeniyle kendilerini gerçek anlamda ifade etmekten mahrum bırakıldıklarını belirtmiştir.

Bir öteki inşa ederken Batı, rasyonellik ve bilimselliği kendisine hasrederek modern ve medeni bir kimlikle kendisini tanımlamaktadır. Doğu ise ilkel ve barbar bir öteki olarak konumlandırılır ve bunun göstergesi de irrasyonelliğidir. Dolayısıyla sömürgeci büyük anlatılar-

la desteklenen evrensel Batı bilgisi kabulü karşısında Doğu'nun bilgisi önemsizdir. Bu çıkarımlar, sömürgeci metinlerin Batı üstünlüğünü yeniden üretmesinin neticeleridir ve teorisyenler söz konusu metinleri "yakın okuma"ya tabi tutarak bu dayanağı ortaya koymaya çalışmışlardır. Ancak daha sonrasında Postkolonyal teori, giderek "her şeyi sömürgecilikten arındırma" gibi sınırsız bir harekete dönüştüğünden bu eleştirel yaklaşımını istikrarla devam ettirememiştir. Çünkü Batı'nın üstün ırk dayatmasına karşı çıkarak başlayan eleştirel duruş, sömürgecilik sonrası ülkelerdeki halkların üstünlüğü gibi bir anlayışa evrilmiştir. Dolayısıyla artık karşı çıkılan sömürgecilik olmaktan çıkıp, sömürgeciliği Batı'ya özgü kılmaya evrilmektedir. Örneğin üniversitelerde "araştırma adaleti" yahut "dekolonizasyon" kavramlarıyla beyaz akademisyenlerin sömürgeciliği yaşamış ülkelerden gelmiş olan akademisyenlerden daha geride bırakılması talepleri gündeme gelmiştir. Yine bilimsel yöntem ve rasyonalite Batı'ya özgü kabul edilerek bunların sadece sömürünün araçları olduğu iddia edilmiştir. Hâlbuki mevcut bilimsel bilginin ezoterik vasfına karşı eleştirel tavır alış ile bilimsellik kıstaslarını bütünüyle askıya almak birbirinden oldukça farklı şeylere tekabül etmektedir. Postkolonyal teori, Batı'nın hegemonik yapılarını eleştirme hususunda bir imkân sunması yanında, evrensel Batı bilimi ve rasyonelliğine karşı çıkmakla bilgi üretiminin bilimsel ve rasyonel kıstaslarını tümüyle reddetmeyi aynılaştırması nedeniyle de eleştirilmiştir.

Kitabın dördüncü bölümü, cinselliğin toplumsal bir inşaya dayalı kategoriler olduğunu ve bu kategorilerin baskı unsurlarından olduğunu savunan Queer teoriyi ele almaktadır. Teori, cinselliğin, cinsiyet rollerinin ve hatta cinsiyetin biyolojik gerçekliğinin olmadığını ve söylemlere dayalı inşalar olduğunu iddia etmektedir. Bu kategoriler arasındaki sınırların belirsiz olduğunu ve keyfi belirlendiğini savunurken post-modernizmin dile ve sınırlara dair temalarına dayanmaktadır. Bu düşünürlere göre bu kategoriler, normatif baskı unsurlarıdır ve yıkılması gerekmektedir. Kökenleri Foucault'un cinsellik anlayışı ve biyopolitika kavramına dayanan Queer teorisinin kurucuları ise Rubin, Butler ve Sedgwick'dır. Politik bir analiz yaparak cinsel özcülüğü reddeden Rubin, sosyal roller ve davranışların tek belirleyici olduğunu ve bunların heteroseksüellik, erkek egemenlik ile toplumsal rol beklentilerini pekiştirdiğini savunarak cinsiyetin performatifliğini öne süren Butler, cinsiyet ikilik yapılarının diğer toplumsal ikilikleri kuvvetlen-

dirdiğini savunan Sedgwick temelde politik post-modern aktivistler olarak nitelendirilmektedir.

Queer tabirini normatif olan her şeyin karşıtı olarak kullanırlar ve bireylerin cinsiyette sabit kategorilere uymadıklarını öne sürerler. Bilimselliğe karşı çıkma prensibi gereği biyolojiyi de inkâr etmektedirler. Queer teori de dil kullanımına odaklanarak iddialarını temellendirmeye çalışır. Bu kategorileri dilsel yapılandırmalar olarak kabul ettiği için anlamsızlığını göstermeye çalışır. Bu nedenle queer aktivistler, bu cinsiyet kategorilerini bozup bu yolla toplumsal yapıları altüst etmeyi amaçlamaktadırlar. İkilikler ve toplumsal normlara karşı olduklarından, bireylerin cinsiyet kategorilerine zorlanmasını da baskıcı görür ve insanları cinsiyet rollerinden ve cinsiyetlerinden özgürleştirmek isterler. Yazarlar, cinselliğin ve cinsiyetin bütünüyle sosyal inşa olduğu iddiasını gerçek dışı bir abartı olarak değerlendirirler. Bu nedenle Teoriyi, anlaşılmaz ve gereksiz ölçüde karmaşık olarak nitelendirirler. Bu teori de diğer post-modern uygulamalar gibi, bireyleri baskı altına aldığı iddiasıyla toplumsal normların yıkılması gerektiğini savunur. Ancak eleştirisinin çıkış noktasına geri döner ve bir ideolojik dayanakla toplumun yeniden yapılandırılmasını amaç edinir. Bu yeni yapılandırmanın yegâne kriteri ise mevcut toplumsal yapının tam tersi özelliklere sahip olmasıdır.

Kitabın beşinci bölümü, Eleştirel Irk teorisi ve kesişimsellik üzerine odaklanmaktadır. Eleştirel Irk teorisi, hukukun eleştirel değerlendirmesiyle 1970'lere dayanmaktadır. Materyalist ve post-modern olarak iki kola ayrılır. İlki ekonomik, politik ve hukuk üzerinden ikincisi dil ve toplumsal sistemler üzerinden ırksal eşitsizlikleri deşifre etmeye odaklansa da dil ve söylemin gerçekliği inşa ettiği kabulü merkezde yer almaktadır. Derrick Bell, "çıkar çatışması" teorisi ile bu teorinin öncüsü kabul edilir. Teorinin öne sürdüğü fikir, ırkın beyaz üstünlüğü ve ayrıcalığını koruyan bir sosyal inşa olduğudur. Amerika'nın ırk tarihinden köken alan Teori küresel bir etki alanına ulaşmıştır. Tipik bir post-modern tavır ile ırkın biyolojik bir gerçekliği olmadığı kabul edilir. Irkçılığın gündelik yaşamın sıradan bir unsuruna dönüştüğü ana düşüncesi hâkimdir. Irkçılık, sadece "renk körlüğü" politikalarından ibaret değildir ve daha yaygın ve derinlerdeki eşitsizliklerle ilgilidir. Bu bağlamda beyazların toplumsal, ekonomik ve psikolojik her bağlamda üstünlüklerini pekiştirmeleri ve devam ettirmelerini sağla-

yan bir sistemin var olduğu kabul edilir. Beyazlar, siyalara hak tanıdıklarında dahi kendi çıkarlarını gözetmektedirler. Dolayısıyla temel düşünce, ırk ilişkilerinin daima beyazların çıkarlarını koruduğudur. Eleştirel ırk teorisinin, ortak anlamlar ve sabit kimlikleri reddeden post-modernizmden bu yönüyle ayrıldığı düşünülse de kimlik politikaları ve kimliklerin toplumsal inşalar olduğu kabulüyle, post-modernizmin eleştirilerini politize ettiği söylenebilir.

Bunun yanında Kimberlé Crenshaw'ın geliştirdiği kesişimsellik kavramıyla, birden fazla kimlik kategorisinin bireyi nasıl şekillendirdiği ele alınır. Yani bir birey, sadece tek bir kimlik boyutuyla değil, aynı zamanda dâhil olduğu başka kimlikler nedeniyle de ayrımcılığa maruz kalır. Dolayısıyla Crenshaw'a göre özellikle siyah kadınlar, ırk yanında cinsiyet eşitsizliğine de aynı anda maruz kaldıkları bir kesişimsellikte yer almaktadırlar. Kimlik temelli politikaların, toplumsal güç yapılarını tekrar inşa etmesiyle de baskının şiddeti artmaktadır. Bu minvalde Eleştirel ırk teorisi temelde şu ana ilkelere dayanmaktadır: ırkçılık olağandır ve gündelik hayatın bir parçasıdır, beyaz üstünlüğü sistematik bir yapı olarak beyazlara hem maddi hem de psikolojik fayda sağlar, ırk söylemlerle şekillenen bir sosyal inşadır ve biyolojik gerçeklik değildir, sistematik ırkçılığı yıkmak için renk körlüğü politikaları yetersizdir, azınlık gruplarının kendi deneyimlerine bağlı olarak bilgi üretme yeteneği vardır yani deneyimsel bilgi kıymetlidir. Yazarlara göre bu, liberalizmin evrensel insan haklarına bir karşı duruştur ve liberal değerlerle çatışır. Dolayısıyla ırkçılığa karşı çıkılıyor-ken bir yandan daima ırksal farkındalığın teşvik edilmesiyle gerilimin canlı tutulması sağlanmaktadır.

Kitabın altıncı bölümü Feminizm ve Toplumsal Cinsiyet çalışmalarını tartışmaya açmaktadır. Önceki bölümde ırk çalışmalarıyla gündeme gelen kesişimsellik kavramı burada da vurgulanmaktadır. Akademide ve aktivist hareketlerdeki dönüşümde bu kavram vasıtasıyla feminizmin oynadığı role dikkat çekilmektedir. Böylece feminizmin nasıl bir dönüşüm geçirdiğinin de analizi yapılmaktadır. Yazarlar, feminizmin üç türünün (liberal, materyalist ve radikal) 20. yüzyılın ortalarına değin kadınların haklar mücadelesinde etkili olduğunu, yasal ve sosyal haklar, iş gücü piyasasında kadınların sömürülmesi ve toplumsal cinsiyet rollerinin yıkılması meseleleriyle yeniden bir toplumsal yapılandırmanın amaçlandığını yazmaktadırlar. 1990'ların

sonlarına doğru ise kesişimsel feminizmle birlikte kadınların, sınıf, ırk, cinsiyet kimliği ve cinsel yönelim gibi kavramlarla ilişkili olarak toplumsal baskıyı bu farklı kimliklerin kesişimselliğinde yaşadıkları savunulmaya başlanmıştır.

Kesişimsellik yaklaşımı, yazarlara göre, queer, eleştirel ırk teorilerini de içine alarak feminizmin karmaşıklığını daha da artırmıştır. Hukuki ve ekonomik baskılar yanında toplumsal yapıların söylem ve kimlik üzerinden incelenmesi bu yeni yaklaşımın özelliğidir. Bu bağlamda Lorber toplumsal cinsiyet çalışmalarındaki paradigma değişimini şöyle özetlemektedir: Toplumsal cinsiyet biyolojik cinsiyetten daha önemli hale gelmiş, cinsiyet ve cinsellik toplumsal inşalar olarak kabul edilmiş, bu inşaların temeline güç ilişkileri yerleştirilmiş ve kimlik önem kazanmıştır. Bununla beraber kesişimsel feminizm, diğer feminist hareketlerin beyaz kadını öncelediği gerekçesi ile farklı bölümlere de neden olmuştur. Yine cinsiyetin biyolojik farklılıklarını, toplumsal cinsiyet çalışmalarının odağından uzaklaştırmış ve cinsiyeti performatif bir kültürel inşaya indirgemıştır. Teorik karmaşıklığı nedeniyle eleştirilen kesişimsel feminizm, kimlik temelli olması ve ekonomik sınıfı ikincilleştirmesiyle işçi sınıfı kadınlarının sorunlarına eğilmediği söylenerek eleştirilmiştir. Dolayısıyla sınıf bilincinden uzak akademik ve orta sınıfa yönelik olduğu değerlendirilmiştir.

Kitabın yedinci bölümü, uygulamalı post-modernizmin engellilik ve şişmanlık çalışmalarına nasıl etki ettiğini ele almaktadır. Bu bölümün, post-modern teorisinin toplumsal pozisyonlara odaklanırken gerçeklikle mesafesini nasıl açtığını daha net gösterdiği söylenebilir. Çünkü bu iki konu etrafındaki tartışmaların politik bir ideolojiyle bağlı daha kolay fark edilebilir niteliktedir. 1960'ların başlarında, toplum içerisinde engelli bireylere sunulan fırsatların iyileştirilmesi amacıyla engelli haklar mücadelesi başlatılmıştır. Bunun yanında bireyin engellilik halinin tedavisi amaçlanırken daha sonra 80'lere gelindiğinde uygulamalı post-modernizmin marjinal grup deneyimini merkeze alan anlayışının etkisiyle toplumsal yapıların engellileri dışladığı görüşü hâkim olmuştur. Dolayısıyla engellilik bireyin bir özelliği değil, toplumun yapılandırılışındaki yetersizlik şeklinde tarif edilmeye başlanmıştır. Foucault ve Butler başta olmak üzere post-modern ilkelerin kendilerine dayandırıldığı teorisyenler, engelliliği de bir toplumsal inşa olarak değerlendirmişlerdir. Böylece engelli olmayan bireylerin

kıstas kabul edilmesi nedeniyle engelli bireylerin toplumsal statülerinin düşük görüldüğü anlayışı öne çıkarılmıştır. Buradaki ayrımcılık da bu yaklaşıma göre toplumsal normlarla pekiştirilmektedir. Bu, yeteneğe dayalı ayrımcılık (ableism) şeklinde adlandırılmaktadır. Benzer şekilde obezite de tıbbi bir hastalık değil, toplumsal bir inşa olarak kabul edilir. Dolayısıyla da şişmanlık korkusu/fatphobia toplumsal bir ayrımcılık olması bakımından ırkçılık, cinsiyetçilik gibi diğer ayrımcılık türleri içinde değerlendirilmelidir. Tıbbın obeziteye karşı bakışı da bilimsel söylemlerin ayrımcı ve baskıcı doğası ile şekillendiği için bu yaklaşımlar da kabul edilebilir değildir.

Bu çalışmalar, post-modernizmin ilkelerine dayanarak aynı zamanda engellilik ve şişmanlığı kimlik politikası olarak benimsemeyi teşvik etmektedir. Tedavi olmak yahut iyileşmeyi arzulamak ise sağlamlılık söylemini içselleştirme, dolayısıyla toplumsal ayrımcılığı içselleştirme olarak kabul edilmektedir. Tıbbi ilim ve gerçek dünya sorunlarına kör olmakla eleştirilen bu yaklaşımlar, özellikle toplum içinde gerçek sağlık sorunlarının göz ardı edilmesi ve tedavi seçeneklerinden vazgeçme yahut tedaviden mahrum kalmayı beraberinde getirmektedir. Böylece bireyleri bir dezavantajlılık döngüsü içinde bırakmaktadır.

Kitabın sekizinci bölümünde, yazarlar Sosyal Adalet düşüncesi etrafında şekillenen çalışmaları genel olarak değerlendirip post-modernizmin meta anlatısındaki hakikat anlayışını ortaya koymaya çalışırlar. Bu düşünceye göre ise toplum, her yerinde istisnasız bir biçimde patriyarikeye, beyaz üstünlüğüne ve cinsiyet eşitsizliklerine yol açan baskı ve ayrımcılıklardan ibarettir. Bu anlatı post-modern bilgi ve politik ilkelere dayalı gerçeklik inşasının yansımasıdır. Ayrıca post-modernizmin radikal şüpheciliğinin dönüşmesiyle kimlikler üzerinden bilgi ve gücün şekillendiği inancına dayanılarak Sosyal Adalet çalışmaları yapılmaktadır. Artık bilgiye ulaşmaktan şüphe etmenin yerini, bilginin dezavantajlı kimliklere dayalı inşa edilmesine yönelik güç mücadelesi almıştır. Bu mücadelenin amacı ise epistemik adaleti sağlamaktır. Fakat bu adalet anlayışı, eşitsizliklere dayalı toplumsal yapıyı yıkmayı değil, eşitsizliğin yönünü değiştirerek toplumu yeniden yapılandırma idealine dönüşmüştür. Artık kimlik temelli bilgi üretimi, bilim ve akla dayalı bilgi üretiminden daha önemlidir. Dolayısıyla azınlıkların deneyimleri, genel bir bilgi kabul edilmelidir çünkü araştırma adaleti bunu gerektirir. Bu minvalde bilimsel bilgiyi, bilgi edinmenin tek yolu

olarak dayatan bilimcilik anlayışına yöneltilmesi gereken eleştiri, beyaz erkeklerin bir eylemi olduğu gerekçesiyle tüm bilimsel faaliyetlere hasredilerek de bir yöntemin baskıya araç olacak biçimde kullanımı nedeniyle yöntemin kendisi yıkılmak istenir.

Böylece baskıcı ve ayrımcı olduğu gerekçesiyle bilimsel yönetime karşı çıkan Sosyal Adalet düşüncesi, ırk, cinsiyet ve kimlik temelli bilgiyi, bilimsel bilgidен önemli görmeyi dayatır hale gelmiştir. “Epistemik adaletsizlik”, “epistemik sömürü” ve “epistemik baskı” kavramsallaştırmaları da bilgi üretim ve aktarımında baskı güçlerinin rolünü vurgulamaktadırlar. Ancak Sosyal Adalet teorisyenleri, kendi görüşlerine karşı ortaya konulan eleştirilere tahammülsüzlükleri ile bir tür tersten bilimcilik yapıyor görünmektedirler. İronik bir biçimde sosyal adalet adı altındaki görüş ve düşünceler dışındaki her farklı görüş, akademi ve aktivist eylemlerde bastırılmak ve susturulmak istenmektedir. Böylece kendi kabulleri dışında her muhalif fikri “ahlaki başarısızlık” olarak niteleyip bu muhalefetlerin mevcut baskı sistemini sürdürmeye yönelik olduğunu iddia etmektedirler.

Kitabın dokuzuncu bölümünde, yazarlar, sosyal adalet teorilerinin akademik alandan gündelik hayata nasıl yansıdığını tartışmaktadır. Gündelik yaşamda kurumsal ilişkiler içinde kimi yargı reflekslerinin bu teorilerin oluşturduğu söylemlerin etkisinde olduğunu iddia etmektedirler. Amerika’da bir yazılım mühendisinin teknolojiye cinsiyet eşitsizliğine çözüm aramak için yapılan bir çalışmada erkekler ve kadınların psikolojik farklılık gösterdiğini şirket içi bir yazışmada ifade ettiği için Google’dan kovulması yahut Batı’da doktorların obez insanlara sağlıkları konusunda tavsiye verirken olumsuz etiketlenme riskleri ile karşı karşıya olmaları veya lokantaların kot pantolon boyutlarına paralel porsiyon boyutlu tabakları nedeniyle şişmanları utandırmayla suçlanmaları (s. 226, 233, 234) gibi örneklerin, bu teorilerin varsayımlarının etkisinde olduğuna dikkat çekmektedirler. Yazarlara göre Teori’nin algılarımızı manipüle ettiği bu tür örneklerle yaşamın akışı içinde fazlaca rastlamak mümkün. Ancak bu tür durumların, yanlış anlaşılma, klişeler, bireysel ihmaller-örneğin doktorların daha hassas olması gerektiği- gibi genel kabullerle ciddiye alınmadığını düşünmektedirler. Ayrıca her zaman toplumlarda daha görünür siyasal ve yönetsel meseleler olduğu için de bahsi geçen durumların geri planda kaldığını söylemektedirler. Bu nedenle de dikkat çektikleri algı

manipölasyonlarının üniversitelerden başladığını ve oradaki fikirlerin gerçek dünyayı etkilediğini çözüm için de yine üniversitelerden başlamanın “mücadelenin hayati bir parçası” olduğunu düşünmektedirler.

Sosyal Adalet teorisi, temelde üniversite öğrencileri ile topluma ulaşmaktadır. Öğrencilere hayatın her alanını politize etmek ve bilgiyi kimlikle ilişkilendirmek ayrıca toplumsal her etkileşimi baskıcı güç dinamikleri ile ilişkili değerlendirmek öğretilmektedir. Daha sonra iş dünyasında bu öğrenciler, “çeşitlilik, eşitlik ve dâhil etme görevlisi” (s.228) türünden kurum içi pozisyonlarda bulunduklarında kurum kültürünü değiştirmeye yönelik yetkilere sahip olmaktadırlar. Diğer taraftan bu teoriler akademi dünyasında neredeyse eleştirilemez dogmalar haline gelmiştir. Çünkü her eleştiri teşebbüsü, ırkçılık veya cinsiyetçilik gibi suçlamalara maruz kalmaktadır. Dolayısıyla entelektüel bir kriz, akademiye hâkim olmakta ve Sosyal Adalet biliminin onayından geçmeyen akademik çalışmalar sansürlenmektedir. Bilgi üretim süreci bu defa da Sosyal Adalet Teorilerinin ideolojik yorumlarıyla baskılanmakta ve bu sosyal bilimler alanıyla sınırlı kalmaksızın, mühendislikte nesnel bilginin ötesine geçmek yahut matematik eğitiminde ırklar arası farklılıklara dayanarak matematiğin doğası gereği cinsiyetçi ve ırkçı olduğunu iddia etmek gibi teknik bilimlere de uzanmaktadır (s. 232). Medyada ve sanat dünyasında da “iptal kültürü” uygulamalarıyla sanatçılar, ünlüler ve sporcular etiketlenmektedir.¹

Yazarlar, psikolojide insanların kırılan olduğu, akıl yerine kişisel duygulara güvenme telkini ve yaşamın iyiler ve kötüler arasında bir savaş olduğu kabulünün “Üç büyük yalan” olarak post-modern teori-den kaynaklandığını düşünürler. Sosyal Adalet biliminde kırılanlık marjinal grupların baskıdan gördüğü zararı; duygulara güvenme ise mantıklı ve objektif olmanın karşıtı iken dünyanın iyiler ve kötüler arasında bir savaş olarak tahayyül edilmesi de mağduriyet temelinde bir ayrıştırmanın göstergesidir. Böylece mağduriyet kültürü oluşmakta ve buna göre bir toplumsal statü tayin edilmektedir. Yazarların anlattığı bu geçiş sürecini şöyle formüle etmek mümkündür: Küçümsemeyi görmezden gelerek sorunu çözmeye yönelik haysiyet kültürü, küçümsemeye karşı saldırgan tepkisellikle herhangi bir egemenliği kabul etmeyen onur kültürü ve küçümsemeye karşı güç değil zayıflıkla

¹ Sosyal Adalet düşüncesinin eğitimde odak olarak benimsenmesi hakkında müstakil çalışmalar mevcuttur. Fen Bilgisi öğretmenlerinin yetiştirilmesiyle ilişkili olan bir örnek için bkz. Finkel, 2018.

karşılık verip mağduriyetini onaylatarak statü kazanma sonucunu getiren mağduriyet kültürü (bkz. 243-244). Böylece Teori'nin dolayısıyla post-modern aktivizmin niçin mağduriyete ihtiyaç duyduğu daha açık görülebilmektedir.

Sosyal Adalet hareketlerinin, inşacı fikirlerini toplumsal kurumlara dayatmasının tehlikesine dikkat çeken yazarlar, aktivist öğrencilerin üniversite kampüsünde ırkçılık protestolarına karşın kendilerinden neyin ırkçılık olduğuna dair kanıt istendiğinde, öfkeyle kanıt istenmesinin kendisinin ırkçılık olduğu yönünde savunmada bulunduklarına dair çarpıcı örnekler vermektedirler (s. 246-247). Yazarlar Sosyal Adalet aktivistlerinin, sürekli bir kurbanı ihtiyaç duyduğunu ve kurban olmayanın "kötülük güçlerinin suç ortağı" kabul edildiği bir anlayışa sahip olduklarını vurgulamaktadırlar. Dolayısıyla "Siyah olmanın ne demek olduğunu anlayamamak", "beyaz sessizlik şiddettir" gibi sloganlarla, öznel deneyimle uyumlu olmayan baskıcılık yanlısı olarak etiketlenirken, ırkçılığa ortak olmamanın tek yolu da ırkçılık suçlamalarını kabul etme ve ırkçılığa karşı ortaya konulduğu söylenen her çalışmayı haklı görmekten geçmektedir. Böylece Teori bir kez benimsendiğinde, bir dil sürçmesi yahut yanlış anlaşılma dahi suç ortaklığını ispatlamaktadır (s. 248).

Teori'nin başlangıcından bu yana eleştirel yöntemi benimsemelelerinin amacının bu türden bir savaş alanı oluşturmak olduğunu söyleyen yazarlar, Sosyal Adalet teorisinin sadece kâğıt üzerinde baskıya, ayrımcılığa, taassuba ve ötekileştirmeye karşı konumlandığını düşünürler. Pratikte ise var olan her sistemi temelden yıkmaya yönelen ve gerçeklikle, insani sezgiyle uyuşmayan ve de uygulanamaz bir meta anlatıya tekabül ettiğini örneklemiştirler.

Kitabın son bölümünde yazarlar liberalizmi ve bilimsel yaklaşımı, uygulamalı post-modernizmin sonucu olan Sosyal Adalet ideolojisinin alternatifi olarak teklif etmektedirler. Yazarlar, kimlik politikalarından bağımsız olarak düşündükleri liberalizmin, sistem temelli oluşunun eşitsizlikler yaratabileceği gibi pratikte aksayan yönleri olduğunun farkındadırlar. Ancak post-modern teorisinin en iyi alternatifi olduğunu düşündükleri için olsa gerek daha kısıklı bir tonda liberalizmin açmazlarına değinir ve ilerleme anlayışı gereği bu eksikliklerin giderileceğini düşünürler. Post-modern düşüncenin karşıtlığında Liberalizmin, kimi özellikleri nedeniyle kamusal statüsünün sarsılmış olduğunu düşünen

yazarların, iki düşünce biçimi arasında kurdukları karşıtlığı bir tablo ile özetlemek mümkündür:

Konu	Post-modern Yaklaşım	Liberal Yaklaşım
Doğalarına göre	Alaycı ve eleştirel yöntemleri nedeniyle aşındırıcı	Evrimsel süreçlere zemin hazırlayıcı olduğu için yapıcı
Bilgi tanımı	İnsanla, onun konumu, ayrıcalıkları ve gücünü koruma amacıyla kayıtlı hikâyelerdir	Gerçeklik hakkında az çok nesnel olarak öğrenilebilecek bir şeydir
Kategoriler-sınıflandırmalar	Sınırlar bulanık, kategoriler insai ve muğlaklık evrenseldir	Doğru sınıflandırma, anlayış ve açıklama mümkündür
Birey ve evrensellik	Grup kimliği ve kimlik siyaseti asıldır	Bireycilik ve evrensel insani değerler değerlidir
Ezilenler ve insan onuru	Mağdurun mağduriyeti merkezidir	İnsan onuru merkezdedir (sol liberalizm ezilenlerden yana olsa da)
Hakikat	Fikir ayrılıkları egemen söylemi güçlendirir, hakikat sadece “kendimize ait” olandır	Fikir ayrılıkları ve tartışmalar hakikate ulaşma imkânları açar
Doğrunun ne olduğu	Doğru, bir dil oyunudur. Baskıyı tanımlamayan bir ifade somut gerçekliğe denk düşmez	Gerçeği doğru şekilde tanımlayan ifade doğrudur.
Eleştiri	Eleştirilemezdir	Eleştiriye açıktır, kendini de eleştirir ve kendini düzeltir
İlerleme	İlerlemeye karşı ironiktir	İlerlemeye inanır

Bunun yanında kitapta liberalizm, Teori olarak post-modern üst anlatının uygulanamazlığına karşın uygulanabilir bir sistem olarak takdim edilirken diğer taraftan “daha adil, daha özgürlükçü ve daha eşitlikçi” (s. 255) bir toplum arzusuna karşılık gelmekte ve bir sistem değil bir yöntem olarak ifade edilmektedir (s. 250-255). Ayrıca yazarlara göre liberalizm, muhafazakârlığın sadece hiyerarşileri koruyan biçimine karşıdır ve aynı zamanda tüm görüşlere saygı göstermeyi ilkesel olarak taahhüt etmez. Rauch’un “liberal entelektüel sistem” anlayışını benimseyen (s. 265) yazarlar, herkesin, kamusal eleştiriye katılıp birbirini kontrol etmesiyle meşru bir zeminde kimin haklı olduğuna karar verilebileceğini düşünmektedirler. Farklı fikirlerin tartışılması sonunda taraflar arasında uzlaşma olmadığında nasıl bir ortak zemin sağlanacağını ise net olarak ifade etmemektedirler.

Yazarlar, Post-modern ilke ve temaların iyileştirilmesine yönelik tekliflerini ise şöyle sunmaktadırlar:

Bilgi ilkesi: Yazarlar, post-modern yaklaşımın, bilginin kültürel bağlamını fark etme konusunda isabetli olduğunu ancak akıl ve veriye dayalı bilgi edinmeyi dil oyunu olarak nitelemesiyle, bir şeyin değerini takdir etme hususunda tarafsızlıkları tersten beslediğini ve “dinle ve sus” yahut “sus ve dinle” türünden bir karşılığa neden olduğunu söylerler. Liberalizmle ise “dinle ve değerlendir” ilkesinin daha titiz düşünmeyi sağlayacağını düşünmektedirler.

Politik ilke: Yazarlara göre Post-modernizmin bu ilkesi, insanlık tarihindeki kademeli ilerleme anlayışını kabul etmeyerek kazanan tarafın diğerlerini kayba uğrattığı sıfır toplamı bir dünya tasavvuruna yaslanmaktadır. Belli bir söylemin içine doğduğumuz fikri, farkındalık oluştursa da bunun sürekli iktidar yapılarını güçlendirmek için kullanıldığı kabulü saçmadır ve ayrıca post-modernizm de bir söylem üretmesi bakımından, aynı şekilde değerlendirilmelidir. Ve nihayetinde yazarlar, post-modern düşünme biçiminin, (bu düşünceyi benimseyen) “uyanmışlar” dışında herkesi güç ve baskı sistemine teslim olmuşlar olarak kabul edilmekle farklılıkları sahte biçimde teorize etmekle sonuçlandığını düşünürler.

Sınırların belirsizliği temasıyla ilişkili olarak yazarlar, katı kategoriler ve sınırlandırmalara karşı şüpheci olmayı ve bu sınırların belirlenimiyle ilgili akılcıca düşünmeyi önermektedirler. Ancak onlara göre, ilkesel olarak kategorilere karşı olmanın gerçeklikle ilişkisi yoktur. Biyolojik gerçeklikleri yok sayan ideolojik yaklaşıma karşı, bu gerçekliklerin kadın ve erkek arasındaki ortalama özelliklerdeki farklı dağılımını görebilmek önemlidir. Yazarlar post-modern düşüncenin etkisindeki queer teorilerin, insan çeşitliliğine dair sadece kendilerinin farkında oldukları yanılgısına düşüklerini düşünürler. Bu yanılgıyla queer teorisyenler, sadece kendilerinin algıladığı şekilde bir çeşitlilik algısını mutlaklaştırmış ve çeşitliliğe farklı yaklaşımları yok saymışlardır.

Dilin gücüne odaklanma hususunda yazarlar, Post-modernizmin vurgusunu bütünüyle önemsiz görmemektedirler. Ancak dilin ikna etme ve hem zihinleri hem de toplumu yönlendirebilme gücünün farkında olmak, gerçekliği bütünüyle göreceli kılmamaktadır. Aksine dilin bu gücü ile farklı fikirlerin müzakere koşullarının mümkün olduğu yerde, insan daha yeterli akıl yürütmeye çabalayacağı için geliştirici bir sonuç ortaya çıkabilecektir. Ayrıca Sosyal Adalet düşünürleri, kendilerine yönelik eleştirileri kısıtlayarak muhaliflerini bastırmaya yönelmek ile esas itibarıyla çoğunluğa yahut politik güce sahip olanların stratejilerini benimsemektedirler. Bu tür bir durum ise, Sosyal Adalet düşünürlerinin haklarını savunduklarını iddia ettikleri azınlıkların lehine bir sonuç veremeyecektir. Dolayısıyla Sosyal Adalet savunucuları, söylemin kontrolünü ellerine aldıklarında tahakkümü ortadan kaldırmış olmayacaklar, aksine

yapı-söküme uğratarak karşı konulması gereken ve baskıcı nitelikli bir söylem üreteceklerdir.

Kültürel görecelik hususunda yazarlar, kültürler arası farklılıkların inkâr edilemez bir husus olduğunu ancak dünyaya dair bilginin bütünüyle kültürel kısıtlılıklara tabi olamayacağını söylerler. Evrensel bir insan doğası kabul ederler ve insana dair az çok ortak bir bilgi birikiminin varlığını savunurlar. Sosyal Adalet savunucularının baskı görenlere tanıdıkları ayrıcalıklı hakların ya herkese verilen haklar olması gerektiğini yahut kimsenin o tür hakları olmaması gerektiğini ifade ederler. Aksine post-modern düşünce, kültürel göreceliliği öne çıkararak her baskı altındaki grubun ancak kendi haklarının peşinde olacaklarını iddia etmektedir. Bu ise farklılıklar arasındaki çatışmayı sürekli kılan bir kaostan savunulmasıyla eş değerdir. Liberal düşünce ise, yazarlara göre, birey ve evrensel insan haklarına inandığı için herkesin fırsat eşitliğini savunmaktadır.

Bireysellik ve evrenselliğin yitimi temasında ise yazarlar, sadece bireye yahut insanlığa bir bütün olarak odaklanmanın, kimlik gruplarının dezavantajlı durumlarını görmeyi engelleyebileceğini ve liberalizmin bu hususu titizlikle gündemine alması gerektiğini söylemektedirler. Bunun yanında Sosyal Adalet anlayışının da sadece grup kimliğine odaklanmasının hem bireysel boyutu hem de insan olmanın ortak paydasını görmezden geldiğini vurgularlar. Bu yaklaşımda esasen siyahların, kadınların, engellilerin ya da şişmanların “kendine özgü sesleri duyulmamaktadır. Aksine Teorinin işaret ettiği “öznel” deneyim, bu gruplara dair Teorinin tanımlarının belirlediği ve gruplar içindeki deneyim çeşitliliğini tek tipleştirilen bir “öz”e işaret etmektedir.

Ayrıca yazarlar, Sosyal Adalet aktivizminin yahut biliminin toplumsal inşacı karakterini de ortaya koyarlar. Bu inşacı yaklaşım insana dair ortak doğayı reddeder. Empati kurabilme yeteneği yanında duygusuz ve şiddete meyilli bir doğaya sahip olan insan için liberalizm, insanın bu doğasını kabul ederek empati halkasını genişletmeye çalışırken bunun aksine Sosyal Adalet yaklaşımı ise insan doğasını yadsıyarak marjinallikleri destekleyip intikam duygularını körükleyen bir yaklaşıma sahiptir. Yazarlar bu yönüyle Teori’nin, ilgilendiği her alanın aleyhinde konumlandığını düşünürler. Dolayısıyla toplumsal eşitsizliklere dair kimi kazanımların tersine çevrildiği bir tablo ortaya konulmaktadır. Azınlıklara yönelik önyargıları yeniden pekiştiren teorik kabuller, ayrılıkçı ve kategorik bakış yanında saldırgan ve düşmanca bir eleştirel yaklaşım ile bunu yapmaktadırlar. Örneğin çoğu

feminist, kadınlara yönelik kazanımlar isterken kırılğan kadın doğasını öne çıkarır, araştırma adaleti söylemi bilim ve aklı beyazlara ait kabul eder. Böylece Sosyal Adalet'in basit kimlik politikası yaklaşımı beyazları ırkçı, erkekleri cinsiyetçi, heteroseksüelleri homofobik gibi etiketlerle *toplular*² ilan eder ve böylece aşırı sağın kimlik politikaları desteklenerek yeniden gündeme getirilir. Bunun örneği olarak yazarlar, bir zorunlu eğitim politikası olarak çeşitlilik, eşitlik, kapsayıcılık temalarının dini bir öğreti yahut inanç sistemi gibi kurumsallaştırılmasının Teorinin "tabu"ları olduğunu ifade ederler. Bu bağlamda, bir fikrin dayatılmamasının yasal ilkesini sekülerizm olarak belirlerler. Bu kavramı kilise ve devletin arasını ayırmak şeklinde tarif etmeleri yanında, post-modern teorinin dünyayı algılama biçimi için de kullanıyor olmaları dikkat çekicidir. Buna paralel olarak eserde vurgulandığı üzere, post-modern düşüncenin, "ifade özgürlüğü" nü belli bir görüşe has görmesi, "şüpheden uzak öznel bir kesinliği" amaçlayarak ortaya koydukları her iddiaya karşı eleştirel yaklaşımı "kırılğanlık, kasıtlı cehalet" veya hâkim teoriyi destekleyen "epistemik bir direniş" olarak görmesi (s. 259) post-modern Teorinin bir inanç sistemi gibi işlediğini göstermektedir.

Alaycı Teoriler 'in okuyucusuna vadettiği amaca ulaştığı söylenebilir. Kitabın önemli sonuçlarından biri post-modernizmin kurumsallaşmasıyla Sosyal Adalet terkinin ideolojik bir içeriğe hasredilebildiğini göstermesidir. Diğer önemli sonucu ise, bu ideolojiye karşı, onu reddetme hakkını savunmasıdır. Kitap, Teori ya da Sosyal Adalet biliminin, bir şeyin olup olmamasıyla değil nasıl olduğu ile ilgilendiğini yani şeylerin ontolojisini yok sayarak, kendi kabullerine göre inşa ettiği gerçeklik üzerinden o şeyin nasıl olduğunu sorunsallaştırdığını göstermektedir. Örneğin Sosyal Adalet yaklaşımına göre ırkçılığın varlığı ya da yokluğu sorun değildir, ırkçılığa dair asıl sorun nasıl yapıldığıdır. Dolayısıyla Sosyal Adalet ideolojisinin müntesipleri tarafından neyin ırkçılık, neyin eşitsizlik ya da adaletsizlik olduğu ve bunların kimler tarafından yapıldığı peşinen sabitlenmiş durumdadır. Bu tür bir yaklaşımın politik ideolojik bir vasfı olduğunu görebilmek önemlidir. Bu farkındalık, hem Habermas gibi, bir eleştirel teorisye- nin 13 Kasım bildirisindeki³ tutumunun hem de Global Citizen⁴ gibi toplulukların, dünyanın büyük sorunlarına yönelik acil eylem planları

² Vurgu bize ait.

³ Hasan Ayer, "Habermas'ın Altına İmza Attığı Bildiri Tartışılıyor: "Dayanışma İlkeleri Üzerine Açıklama", Serbestiyet (15 Kasım 2023). <https://serbestiyet.com/haberler/ceviri-habermasin-altina-imza-attigi-bildiri-tartisiliyor-dayanisma-ilkeleri-uzerine-aciklama-148471/>.

⁴ <https://www.globalcitizen.org/en/>.

ile herkese eşit hakların verilmesi amaçları doğrultusunda Ukrayna'ya destek eylemleri yaparken Gazze'deki katliamları görmemelerinin dayanaklarını anlamayı kolaylaştıracaktır.

Yazarların, Sosyal Adalet yaklaşımının alternatifi olarak liberalizm ve bilimsel yaklaşımı teklif ederken düştükleri iki önemli yanlışlığın yahut temel iki meseleyi gündemlerine dâhil etmemelerinin de eleştirilmesi gerekir. Bunlar: (i) Liberalizmin tek bir formu olmadığı ve (ii) bilimin de değişmeyen kesin bir anlama değil bağlamsal bir anlam alanına sahip olduğudur. Liberalizm, eski ve yeni biçimi, kapsamı bakımından ne kadar siyasi bir doktrin olduğu ve gerçekten tüm insanlar için bir sistem mi olduğu gibi hususlar nedeniyle tartışmaya açık bir kavramdır. Ayrıca liberaller arasında insan özgürlüğünün ne olduğu hakkında da bir mutabakat bulunmamaktadır. Dolayısıyla liberalizmi idealleştirmek, özgürlükleri korumaya yönelik anlayış farklılıklarının nasıl aşılabileceğine dair pratik çözümler getirmeyecektir. Bilim ise, bir inanç olarak din ile arasının nasıl ayrılacağı tartışmaları yanında dayandığı paradigma sorgulamaya açılana değin teoriler arası “karşılaştırılabilirlik” hususunda başarısızlıklar ile malul olmuştur. Yazarların bu hususlarda suskun olduklarını ifade etmek gerekir. Dolayısıyla yazarların liberalizmi bir alternatif olarak teklif ederken Sosyal Adalet yaklaşımı ve post-modern Teoriyi eleştirdikleri hususların tam tersi özelliklere sahip bir liberal yaklaşım inşa etme gayretlerini fark etmek önemlidir. Bununla bağlantılı olarak eleştirilmesi gereken bir diğer husus ise alternatif önerilerin, liberalizm kavramı altında ortaya konulması ve alternatiflerini sunmak için yeni bir kavramsallaştırma yapılmamış olmasıdır. Bu seçim, liberalizmi idealleştirme çabası değil ise tarihsel süreç içinde farklı anlamları yüklediğinden ideolojik çağrışımları olan bu kavramın, sunulan çözüm önerilerini karmaşıktırdığı ve de okuyucunun anlam-atıf ilişkisini takip etmekte nispeten zorlanabileceği fark edilmelidir. Ancak bu eleştiri, post-modernizmin toplumsal yaşam ve insan özgürlüğü üzerindeki yıkıcı etkisini deşifre etmeye dair ortaya koydukları çabayı geçersiz kılmayacaktır. Bunun yanında kitabın sonunda yazarların, “İlkeli Muhalefet” başlığı altında kitapta ele alınan hususlar hakkında neleri reddedip neleri savunduklarını maddeler halinde sıralamaları akılda kalıcı bir özet mahiyeti taşımaktadır. Akademisyen olmayanlara yönelik yazıldığı söylenmiş olsa da kitap, gündelik hayatın politikleştirilmesi yanında akademik alanda da teoriler üzerinden yapılan politik tartışmaları görünür kıl-

ması açısından önemlidir. Sosyal bilimlerin çözölememiş temel bir sorunu olan nedensellik hakkındaki tartışmalar düşünöldöğünde ise bu kitap, toplumsal olgular hakkında ortaya konulan açıklama biçimlerinin nedensel ve ideolojik dayanakları açısından daha titiz ve derinlikli analiz süzgeçlerinden geçirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Kaynakça

- Ayer, Hasan. “Habermas’ın Altına İmza Attığı Bildiri Tartışılıyor: “Dayanışma İlkeleri Üzerine Açıklama”. *Serbestiyet* (15 Kasım 2023). <https://serbestiyet.com/haberler/ceviri-habermasin-altina-imza-attigi-bildiri-tartisiliyor-dayanisma-ilkeleri-uzerine-aciklama-148471/>
- Cole, G. G. (2021). Why the “Hoax” Paper of Baldwin (2018) Should Be Reinstated. *Sociological Methods & Research*, 50(4), 1895-1915. <https://doi.org/10.1177/0049124120914951>
- Drowkin, R., (2002). *Sovereign Virtue-The Theory and Practice of Equality*. London: Harvard University Press.
- Finkel, L. (2018). Infusing Social Justice into the Science Classroom: Building a Social Justice Movement in Science Education. *Educational Foundations*, 31, 40-58.
- Pluckrose, H., Lindsay, J., & Boghossian, P. (2021). Understanding the “Grievance Studies Affair” Papers and Why They Should Be Reinstated: A Response to Geoff Cole. *Sociological Methods & Research*, 50(4), 1916-1936. <https://doi.org/10.1177/00491241211009946>